

Výživa a hygiena potravin

METABOLISMUS

METABOLISMUS

- Organizovaný soubor chemických reakcí a energetických přeměn, které probíhají v živém organismu
- Mezi živým organismem a jeho životním prostředím

FUNKCE METABOLISMU:

- Zdroj energie
- Stavební materiál pro výstavbu vlastního těla

METABOLISMUS ZAHRNUJE 2 TYPY DĚJŮ:

- Děje katabolické
- Děje anabolické

KATABOLICKÉ DĚJE

- 🔴 Jsou to tzv. DISIMILACE (rozkladné štěpení)
- ▶ děje, při nichž z látek složitějších vznikají látky jednodušší (katabolity)
- ▶ při katabolických rcích se štěpí makromolekuly na menší molekuly, za současného uvolnění odpovídajícího množství energie
- ▶ poskytuje stavební materiál a energii pro biosyntetické reakce
- ▶ Jedná se převážně o OXIDAČNÍ RCE

ŽIVINY

ENERGIE

NEČISTOTY

ANABOLICKÉ DĚJE

- 🔴 Jsou to tzv. ASIMILACE (biosyntézy)
- ▶ Vedou ke vzniku nových chemicky složitějších látek z látek jednodušších
- ▶ Energií spotřebovávají (biosyntézy proteinů, sacharidů, lipidů...)

ROZDĚLENÍ ORGANISMŮ DLE METABOLISMU:

1. Podle zdroje přijímané energie

a) FOTOTROFY

- ▶ Přijímají a využívají energii ze slunce

b) CHEMOTROFY

- ▶ Energií získávají oxidací živin

2. Podle zdroje stavebního materiálu

a) AUTOTROFY

- Organické látky syntetizují z látek anorganických (CO_2 , H_2O , NH_3 ,...) (rostliny)

b) HETEROTROFY

- Nejsou schopné syntetizovat organické sloučeniny z anorganických (živočichové)

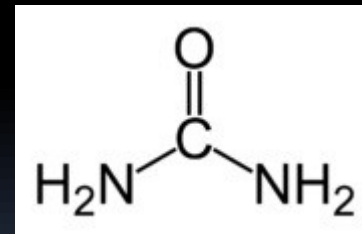
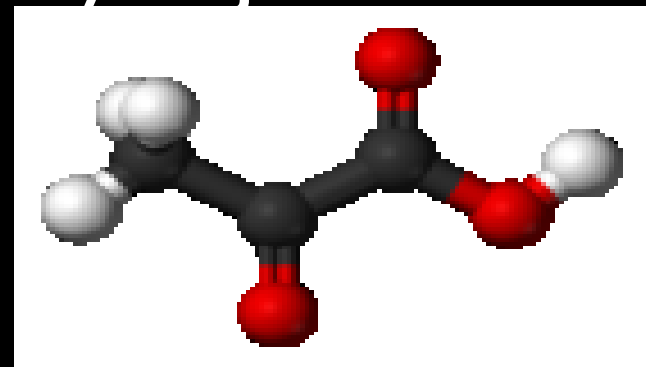
KATABOLISMUS

☛ Energeticky bohaté živiny (sacharidy, lipidy, bílkoviny) jsou odbourávány oxidačními (dehydrogenačními) pochody na jednodušší sloučeniny:

☛ Pyrohroznovou kyselinu

☛ Octovou kyselinu

☛ CO_2 , H_2O , NH_3 , močovina

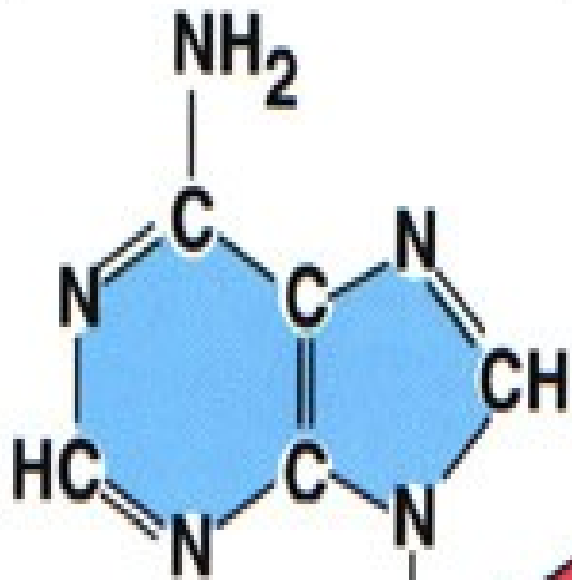
☛ Účelem postupného odbourávání je stupňovité uvolňování energie

FUNKCE KATABOLISMU:

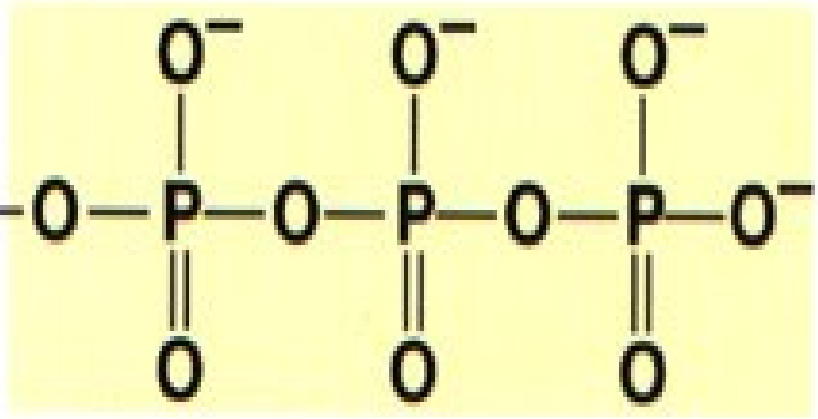
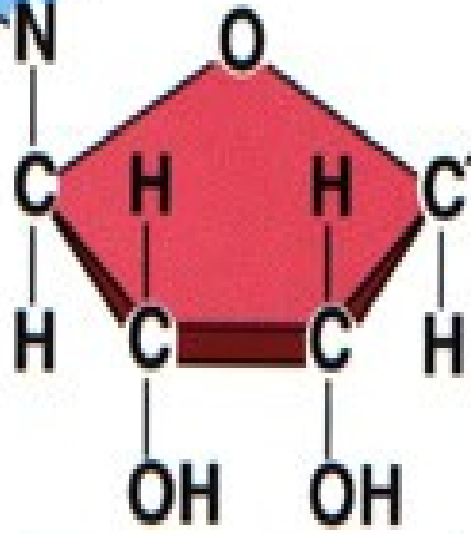
- 1. Produkuje chemickou energii a ukládá ji do **ATP (adenosintrifosfát) = energetické konzervy buňky****
- 2. Poskytuje stavební materiál pro biosyntetické rce**
- 3. Vyrábí energií bohaté redukční činidlo **NADH (nikotinamidadenindinukleotid) = zdroj vodíkových atomů****

adenine

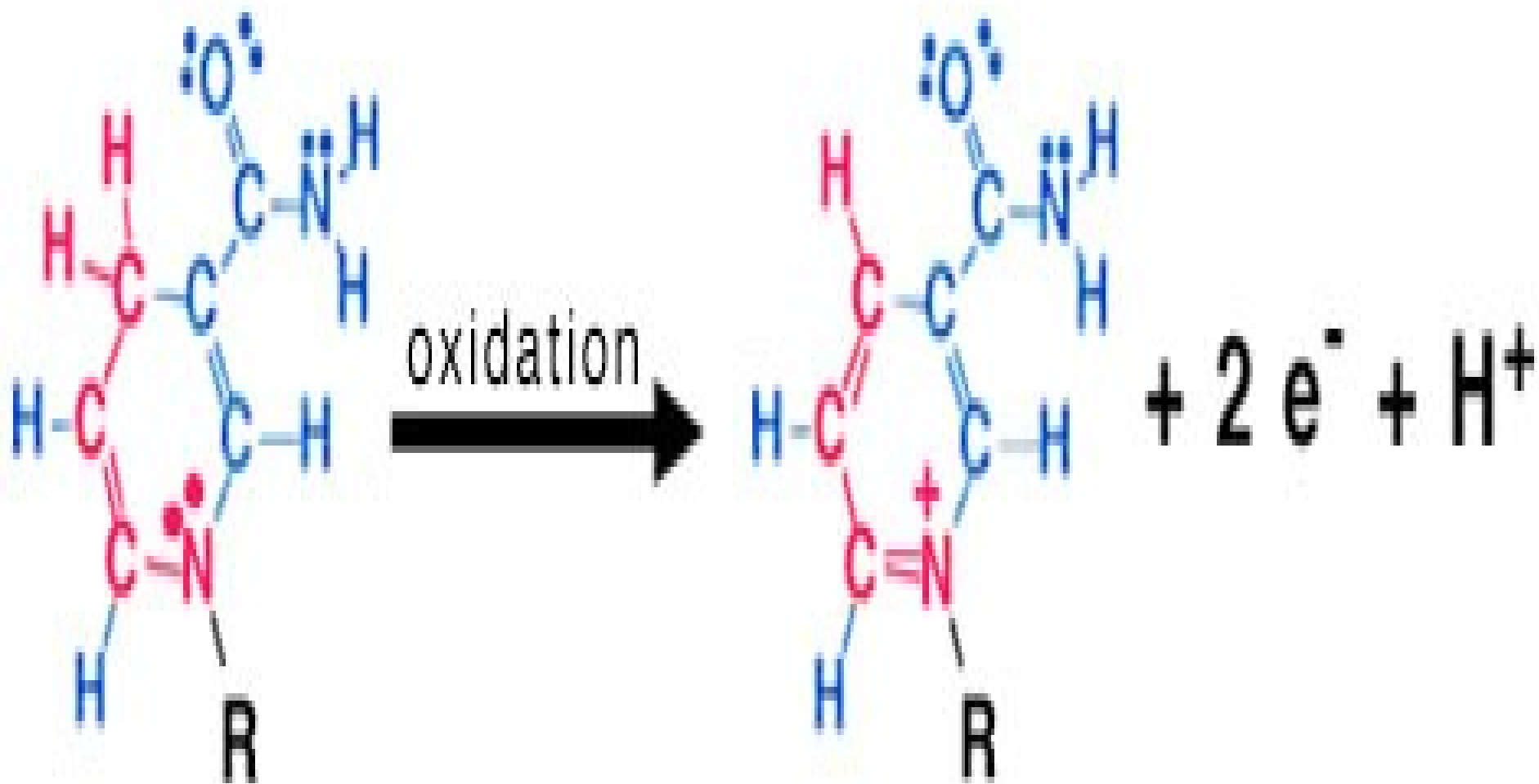

ATP

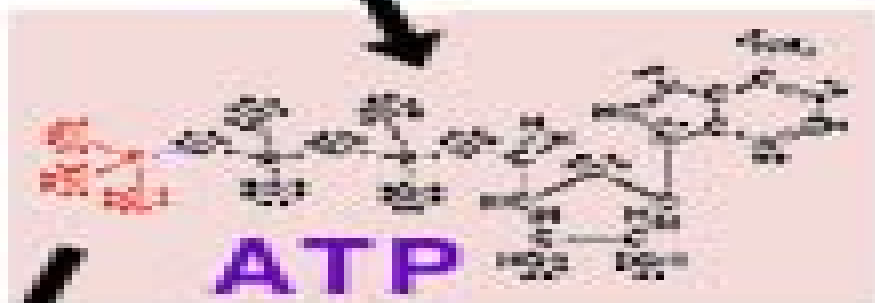
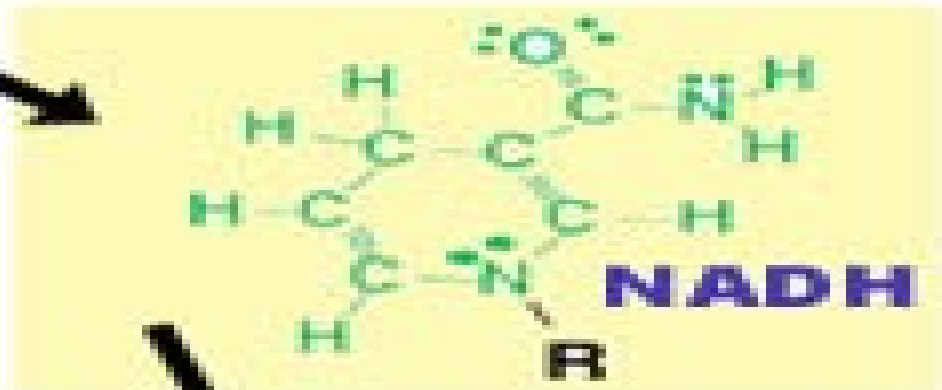
three phosphates

ribose

NADH

NAD⁺

1. FÁZE KATABOLISMU (trávení)

Složité molekuly živin jsou štěpeny na své stavební jednotky → **probíhá v trávicím traktu**

PROTEINY

▶ z tisíců druhů bílkovin vzniká směs 20 aminokyselin

LIPIDY

▶ Glycerol + mastné kyseliny

SACHARIDY

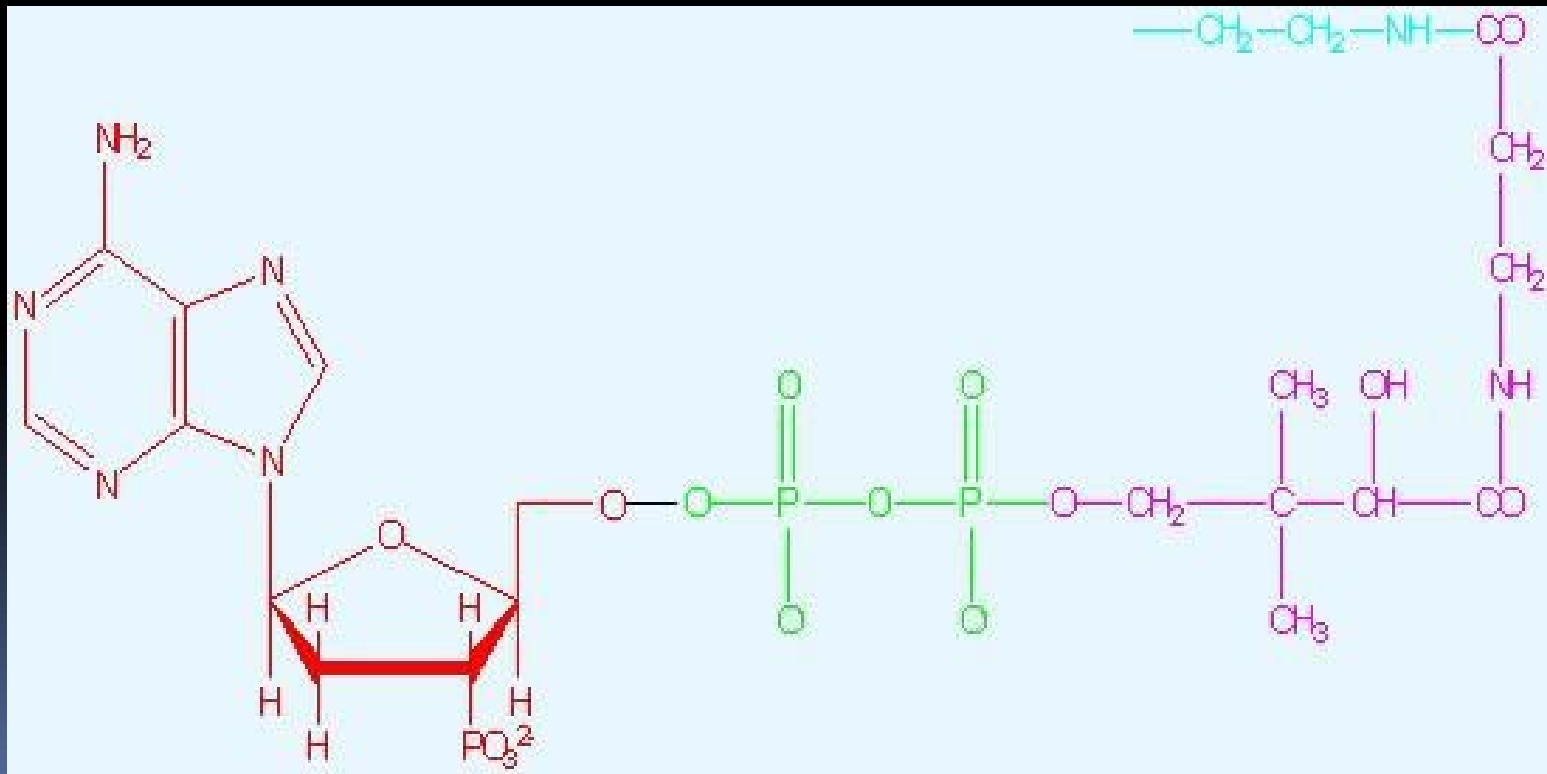
▶ Monosacharidy → Izomerizací → **glukóza**

NUKLEOVÉ KYSELINY

▶ Nukleotidy

2. FÁZE KATABOLISMU (buněčné trávení)

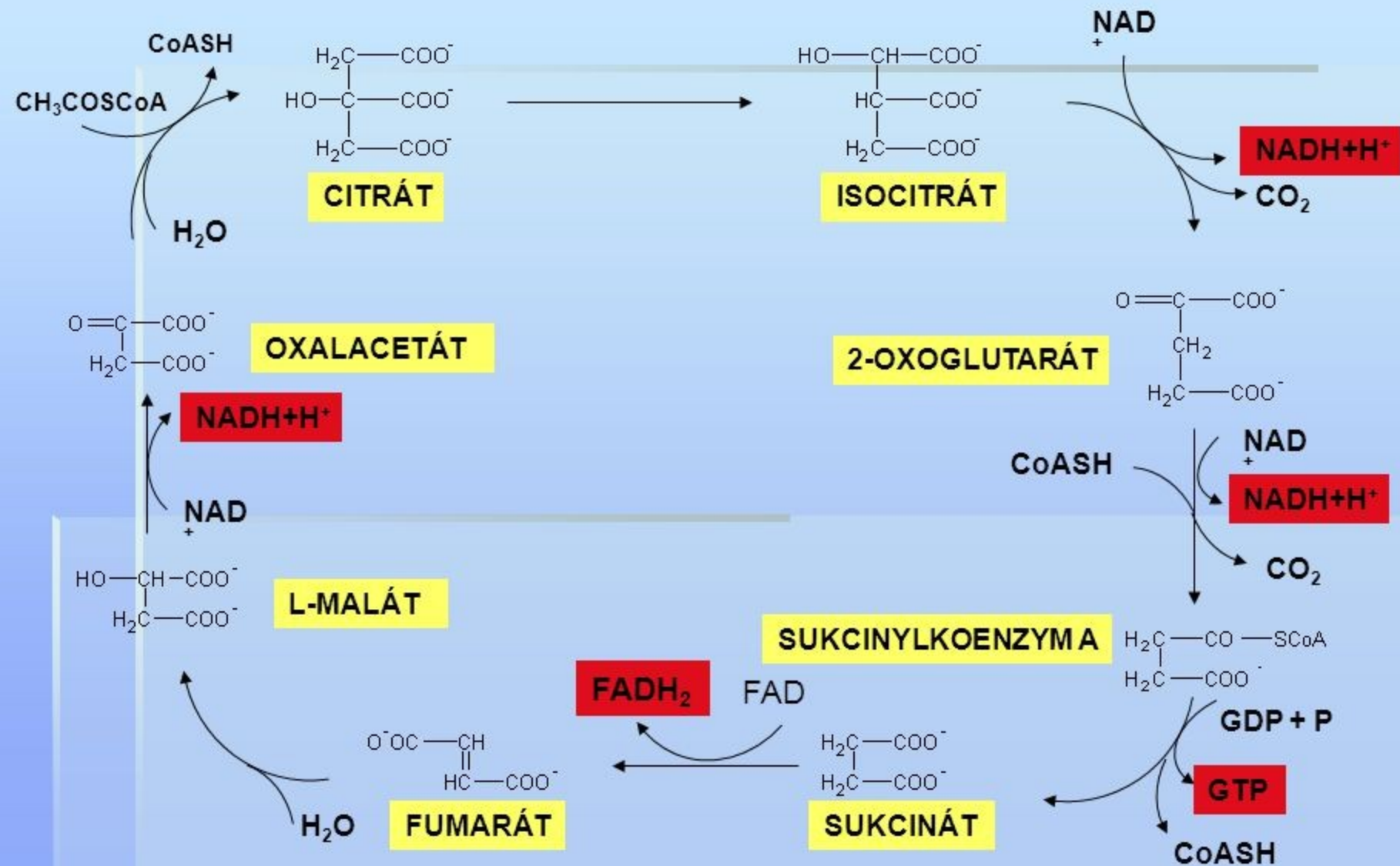
Aminokyseliny, mastné kyseliny, glukóza jsou odbourávány na **Acetylkoenzym A** → **probíhá v cytoplazmě buněk**

3. FÁZE KATABOLISMU (Krebsův cyklus + dýchací řetězec)

- ❑ Acetyl CoA vstupuje do univerzálního cyklického děje (**citrátového cyklu**), kde je **zoxidován** (dehydrogenací) na **NADH + H⁺** (produkt).
- ❑ **Odpodní látkou** citrátového (Krebsova) cyklu je **CO₂**.
- ❑ **NADH + H⁺** vyprodukovaný odbouráváním Acetyl CoA v citrátovém cyklu vstupuje do **tzv. DÝCHACÍHO ŘETĚZCE**.
- ❑ **Oba děje (citrátový cyklus i dýchací řetězec probíhají v mitochondriích buněk.**

Krebsův cyklus (schéma)

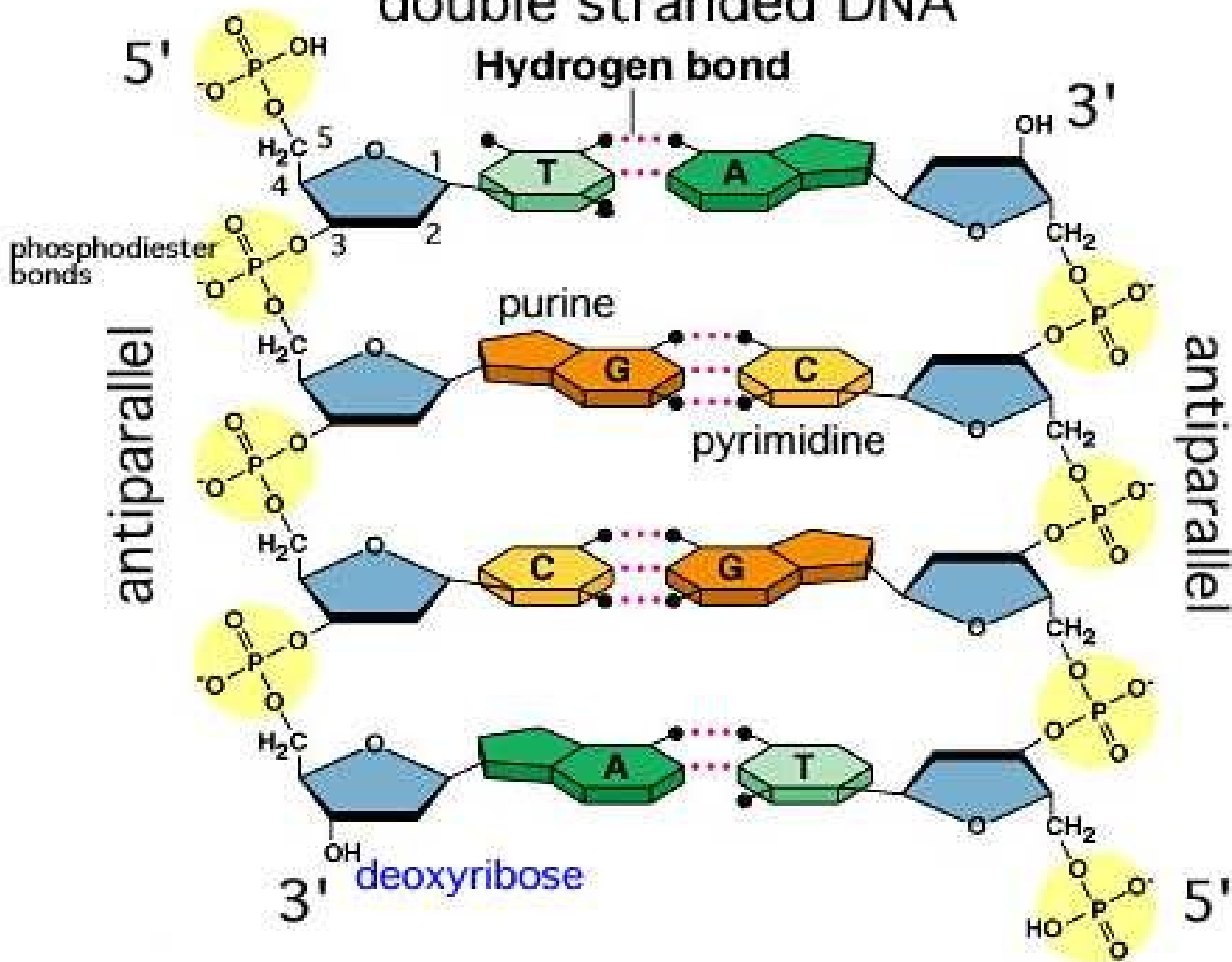
DÝCHACÍ ŘETĚZEC a OXIDAČNÍ FOSFORYLACE

- ❑ V dýchacím řetězci jsou atomy vodíku z **NADH + H⁺** přenášeny **na kyslík (1/2 O₂)** přes sérii enzymatických komplexů a mobilních přenašečů.
- ❑ Enzymatické komplexy a mobilní přenašeče jsou lokalizovány na vnitřní membráně mitochondrií.
- ❑ Enzymatické komplexy a mobilní přenašeče jsou za sebou uspořádány podle rostoucí hodnoty **ELEKTROCHEMICKÉHO POTENCIÁLU** → tím tvoří **elektrochemickou baterii**, která produkuje **ELEKTRICKOU ENERGII**.
- ❑ Elektrická energie je **hnací silou tvorby ATP**.

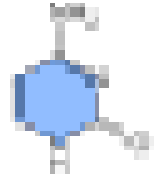

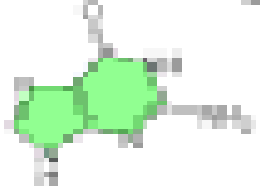
double stranded DNA

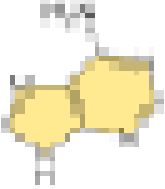
Cytosine **C**

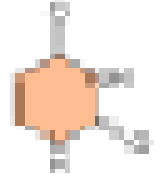
Guanine **G**

Adenine **A**

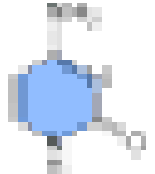

Uracil **U**

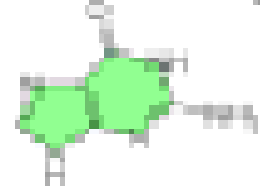

Nucleobases of RNA

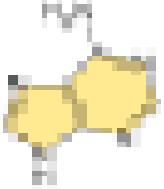
Cytosine **C**

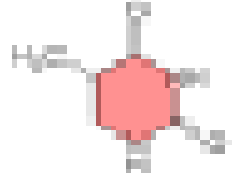
Guanine **G**

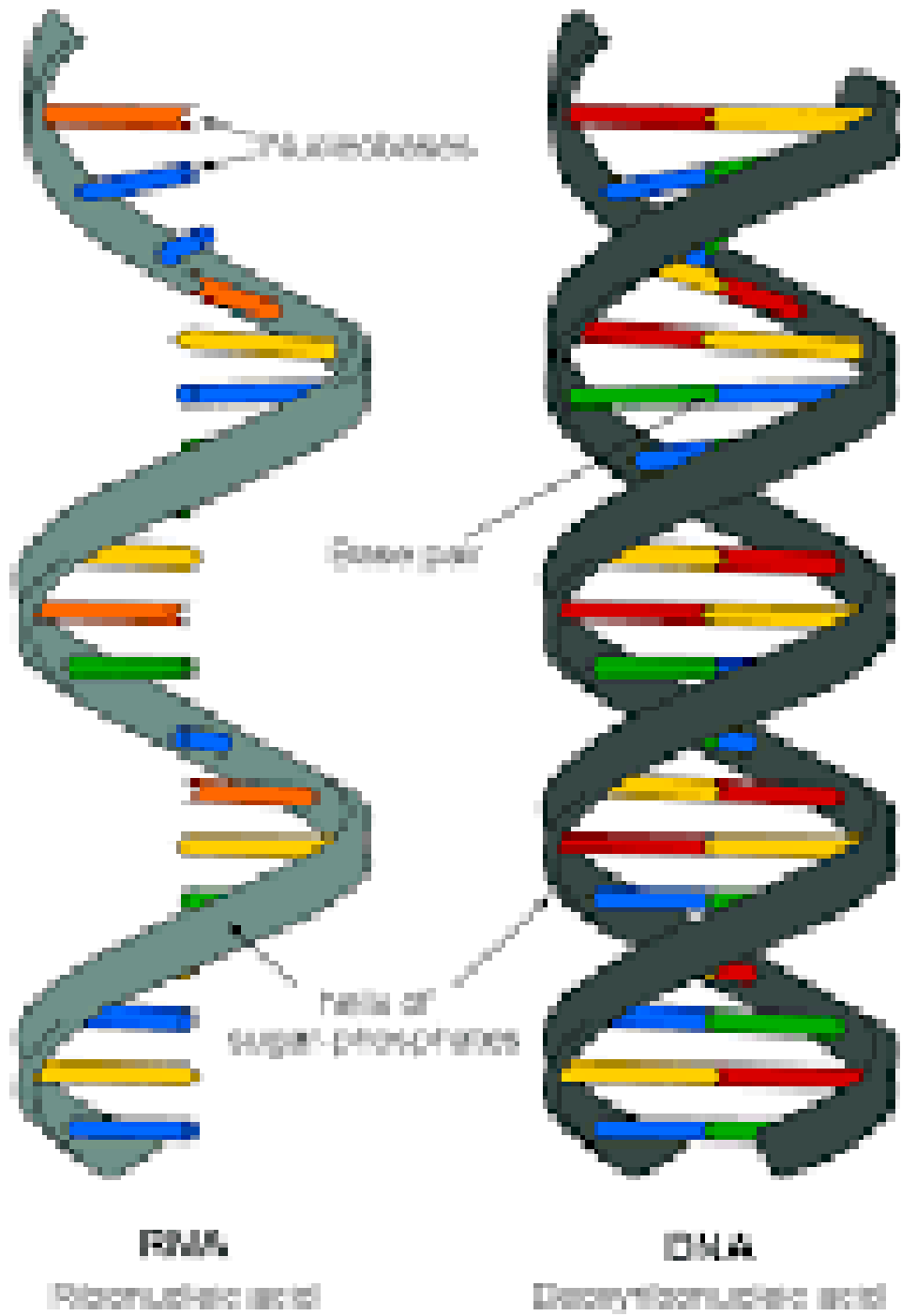
Adenine **A**

Thymine **T**

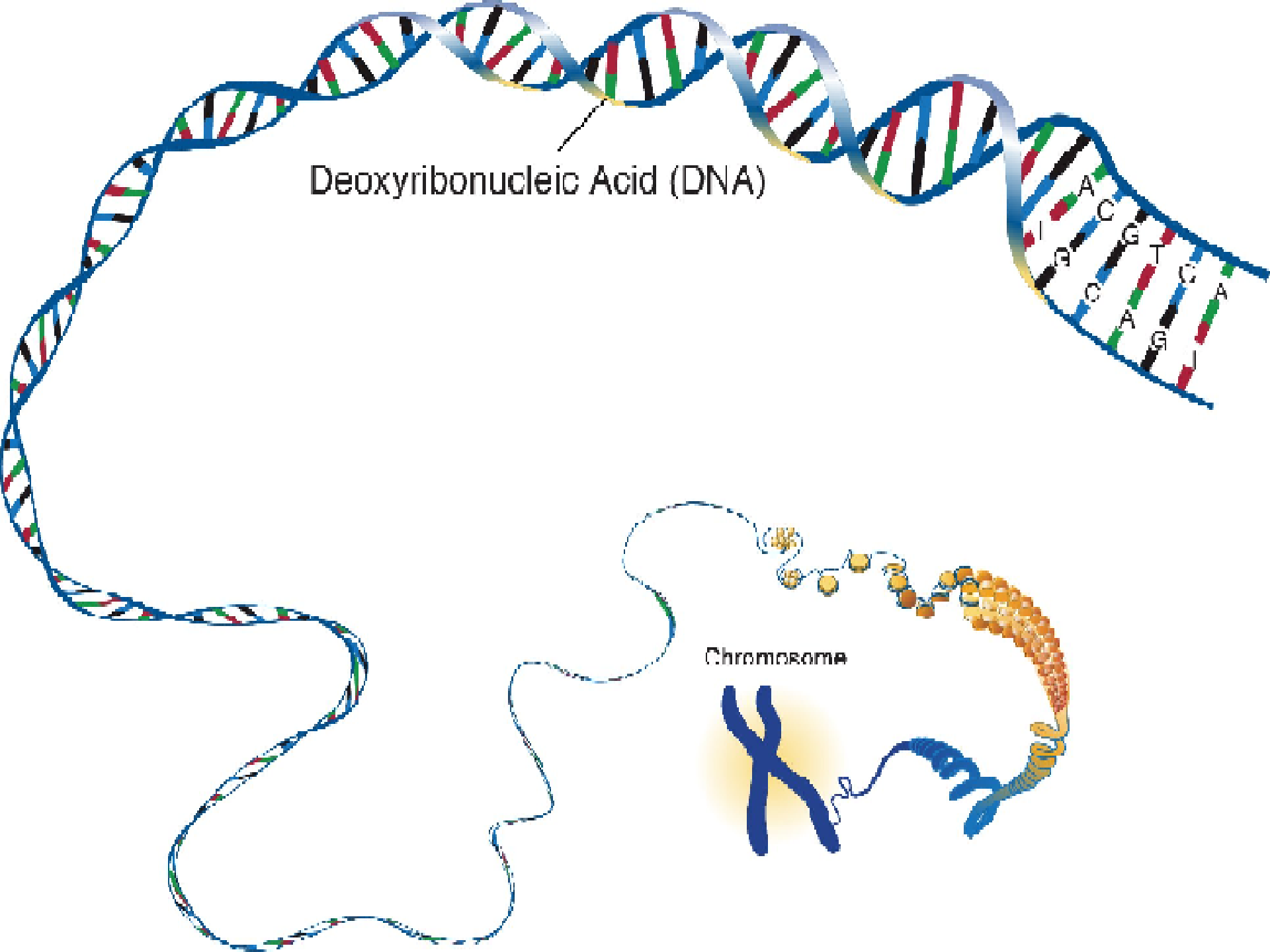

Nucleobases of DNA

RNA (Ribonucleic acid)

DNA (Deoxyribonucleic acid)

Deoxyribonucleic Acid (DNA)

Chromosome